

АЛТЕРНАТИВНАТА МЕРКА-ОПШТОКОРИСНА РАБОТА ВО КАЗНЕНО-ПРАВНИОТ СИСТЕМ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

1.04 Стручна статија

УДК: 343.244(497.7)

Апстракт

Еволуцијата на кривичното право успеа да доведе не само до ублажување на правно организираната реакција на државата против сторителите на кривични дела, туку и до кривични санкции од сосема нов вид, кои што не се состојат во одземање или ограничување на определени човекови права и слободи туку само во закана дека тие ќе му бидат ограничени, односно одземени кои во теоријата се познати како парапенални казни.

Клучни зборови: алтернативни мерки, општо корисна работа, казнено право

Вовед

Казнената санкција е правно организирана реакција на општеството, односно справедливо целно зло кое државата му го нанесува на сторителот на кривичното дело. Меѓутоа, таа претставува целно зло, бидејќи нејзината смисла не е само во тоа да му се возврати на сторителот одмазничкисо иста мера, туку со неа се настојува да се постигнат определени социјално корисни цели-послушност спрема законите на земјата и невршење на кривични дела.

Казната има две основи цели: генерална и специјална. Генералната превенција се состои во тоа воспитно да се одвратат членовите на едно општество од вршење на кривични дела и да знаат дека и нив ќе ги очекува казна, доколку го сторат тоа. Специјалната превенција се состои во воспитно влијание на сторителот и негово превоспитување, односно ресоцијализација, повторно да не чини кривични дела.

Пренагласувањето на генерално превентивниот дел на казнувањето, води кон зголемување на строгоста на кривичниот законик и на изречените казни. Овој пристап не треба да води кон зголемување на драконските кривичните санкции туку да води кон зголемување на ефикасноста во откривањето и осудувањето на кривичните деликвенти.

Антипревентивното дејство може да има и она што во теоријата понекогаш се нарекува “инфлација на осуди”. Изведувањето на преголем број луѓе пред кривичните судови и го симнува на казната “ореолот” на инфамија. Човекот е мотивиран да се воздржува од извршувањето на кривичното дело само при сознанието дека поради тоа ќе биде “бележан”. Ако мошне голем број на граѓани се “бележани”, казната го загубува своето застрашувачко, одвраќачко дејство.²

Монтењ рекол дека не го поправаме тој што го бесиме, туку другите преку него.

Ако криминалната политика на една земја е резултат на нејзината дадена општествена (економска, идејна, полититичка, културна) клима, тогаш битните промени во таа клима мора да водат и кон промена на инструментите на казнената реакција против прекршителите на законите на земјата.

¹Министерство за правда

²Ѓ. Маријановиќ, „Предавањапокривичноправо, општдел“, 1978година, стр.262

Репресијата и понатаму останува нужна, но не онаква каква што била замислена и применувана во првобитната општествено политичка и културна клима.

Еволуцијата на кривичното право успеа да доведе не само до ублажување на правно организираната реакција на државата против сторителите на кривични дела, туку и до кривични санкции од сосема нов вид, кои што не се состојат во одземање или ограничување на определени човекови права и слободи туку само во закана дека тие ќе му бидат ограничени, односно одземени кои во теоријата се познати како парапепални казни.

1.Кривични санкции во нашиот казнено-правен систем

Според Кривичниот Законик на Република Македонија за сторени кривични дела на кривично одговорно сторители можат да им се изречат следниве кривични санкции: казни, алтернативни мерки, мерки на безбедност и воспитни мерки.

Казнено–правниот систем на санкции е огледало на криминалната политика на една држава. Од тоа со каков систем на санкции располага една држава може да се определи политичко-правната, социо-културната состојба и стабилност на една држава. Со цел заштита на едни од основните вредности на демократските држави, основните човекови права и слободи, се доаѓа до заклучок дека не е потребно посегање по ригидни и репресивни санкции. Напротив, примената на сурови и одмазнички казни се доказ за неуспешна превенција и борба на криминалот. Системот на санкции како правно-институционализиран облик на средствата и методите на криминалната политика треба секогаш да биде на рамништето на потребите за ефикасно сузбивање на криминалот во конкретната држава, што значи-на рамништето на ефикасна заштита на човековите права и слободи и на другите општествени вредности и добра.³ Концептот на човековите слободи и права е еден од критериумите се оправдување и прифаќање на одредени видови на санкции.

Ресторативната правда е основниот темел и инспирација која придонесе за афирмација на алтернативните мерки како нови типови на санкции.

2.Алтернативни мерки

Како зачеток на алтернативните мерки се смета дејствувањето на познатиот чевлар Џон Августус⁴, кој во 1841 година, со акт понудил гаранција пред Бостонскиот општински суд дека обвинетиот старец кој бил алкохоличар во иднина нема да стави алкохол во уста до колку се ослободи од затвор. Тој продолжувал и понатаму и за други обвинети лица да дава гаранции при што основал „привремен дом“ и до 1858 година пред судот гарантирал за 1152 мажи и 794 жени. Оваа практика брзо преминува во законска регулатива т.е. во кривично-правниот институт наречен “probation” – познат како англосаксонски систем на условна осуда.

Алтернативните мерки се производ на идејата казната затвор да биде последно средство на примена. Тие се израз на современата тенденција за рестриктивна примена на казната затвор и за третманот и интеграцијата на сторителите надвор од затворот. Под алтернативи за затворот се подразбираат казните, мерките и режимите за негово издржување што овозможуваат целосно или делумно одбегнување на затворот, односно го редуцираат времето поминато во затвор, при што осудениот се подложува на третман и надзор од стручни и овластени лица во заедницата, истовремено водејќи сметка за положбата на оштетениот.⁵

³В. Камбовски, „Казнено право, општ дел“, Скопје, 2004 година, стр.813

⁴Г. Маријановиќ, „Предавања по кривично право, општ дел“, трето издание, 1982 година, стр.386

⁵Г. Лажетиќ Бужаровска, „Алтернативи за затворот“, Скопје, 2003, стр.47

Основа на казнувањето треба да бидат алтернативните решенија и тежиштето на криминалната политика треба да премине од државна репресија и принуда врз социјалната превенција и користење на изворите на заедницата. На таков начин, сторителите ќе се санкционираат со примена на помалку репресивни средства и со директно вклучување во заедницата во третманот на осудените преку депенализација и дејуридизација.

Како од теоретски, така и од практичен аспект, оваа тенденција е одговор на зачестените затворски казни и вовед во користењето на нови методи и техники на социјална контрола на криминалот, при што се повеќе западни законодавства се во потрага по нови алтернативни мерки.

Во деведесеттите години, алтернативите на казната затвор се појавуваат и во европските законодавства, при што со тек на време се појавуваат новирешенија во делот на алтернативите во казнено-правното постапување. Ова значи поинакви справедлив третман на жртвата, од аспект на реституција, компензација или надоместување на штета, односно преку принципот на ресторативна правда. Советот на Европа, изразувајќи го скептицизмот кон казната затвор од криминалната политика на европските држави, се приклучил кон оваа тенденција и во 1992 година ја усвоил Препораката (No. R (92) 16) за Европските правила за алтернативни санкции и мерки применувани во заедницата (community sanctions and measures)⁶ од страна на Комитетот на министри. Со оваа Препорака се определуваат најзначајните елементи на правната рамка на нивното дефинирање, изрекување, судска гаранција, жалбена постапка, постоење согласност од страната на сторителот, учество на заедницата итн.

Во 2000 година со цел да се преиспита улогата на овие мерки во земјите членки, односно да се согледа нивната примена и ефикасност, Советот на Европа ја усвоил Препораката (2000) 22 за подобрување на примената на европските правила за мерките и санкциите применувани во заедницата, која содржи препораки за надминување на тешкотиите со кои се соочиле државите членки при примена на Европските правила. Наведените препораки иако не се единствени документи претставуваат најзначајни документи на ниво на Советот на Европа и поставуваат минимум стандардни начела и водечки принципи за градење ефикасни системи на алтернативно санкционирање.

Во нашето поранешно казнено законодавство како алтернативи на казната затвор биле предвидени само условната осуда и судската опомена.

Со новелата во Кривичниот законик⁷ од 2004 година во член 48-а, во казнено-правниот систем на Македонија се воведени нови алтернативни мерки, со што се отсликуваат универзалните определби на современото казнено право, изразено низ спектарот на меѓународни документи.

На сторителите на кривичните дела може да им се изречат следниве алтернативни мерки:

- Условна осуда
- Условна осуда со заштитен надзор
- Условно прекинување на кривичната постапка
- Општокорисна работа
- Судска опомена и
- Куќен затвор

⁶В. Камбовски, „Казнено право, општ дел“, трето изменето издание, Скопје, 2006 година, стр. 725

⁷Кривичен законик („Службен весник на Република Македонија“ бр. 37/1996, 80/1999, 4/2002, 43/2003, 19/2004, 81/2005, 60/2006, 73/2006, 7/2008, 139/2008, 114/2009, 51/2011, 135/2011, 185/2011, 142/2012, 166/2012, 55/2013, 82/2013, 14/2014, 27/2014, 28/2014, 41/2014, 115/2014, 132/2014, 160/2014, 199/2014, 196/2015 и 226/2015).

Во членот 48 од Кривичниот законик е определена посебната цел на алтернативните мерки: спрема кривично одговорниот сторител да не се примени казна за полесни дела кога тоа не е нужно заради кривично-правна заштита и кога може да се очекува дека целта на казнувањето може да се оствари со предупредување со закана на казна (условна осуда), само предупредување (судска опомена) или со мерки на помош и надзор на однесувањето на сторителот на слобода.

За разлика од казната, која е ретрибутивно-превентивна санкција, алтернативните мерки се превентивни санкции, кај кои ретрибутивниот елемент е потиснат и ставен во функција на закана со казна што го засилува нивното превентивно дејство.

Проширувањето на видовите алтернативни мерки е од значење за хуманизацијата и ублажувањето на казнената политика и афирмација на концептот на човеков слобода и права во системот на санкции.

3. Алтернативната мерка општокорисна работа

3.1. Историски развој

Општокорисната работа (community service order) е казна која што добива се поголемо значење како алтернатива на казната затвор. Како алтернативна мерка се состои од задолжителна неплатена работавоопределен број на часовиво слободното време на сторителот, во користна заедницата и со доброволно учество на самиот сторител. Работата има казно, репараторно и терапевтско дејство. Оваа мерка ја нагласува превентивната и ресоцијализирачка функција на казната, како и инволвирањето во заедницата на сторителот, со што се создаваат реални претпоставки за одбегнување на краткотрајните казни.

Современиот развој на оваа санкција започнал со нејзиното воведување во Казненото законодавство на Англија во 1972 година, меѓутоа наметнувањето на работа како казнена санкција постоело уште многу одамна во историјата.

Во XVII век работната казна (Arbeitsstrafe) била наметнувана на лицето кое што не можело да ја исплати паричната казна. Се почеста е нејзината присутност и примена во низа европски држави што придонесува за добивање голем публицитет проследен со одобрување, но и голема претпазливост.⁸ Работните обврски кои му се наметнуваат на сторителот имаат третмантски карактер и тој може да ги изврши во заедницата без да биде непотребно изолиран во казно-поправна установа. Оваа санкција претставува ползна алтернатива за краткотрајните казни затвор и има позитивно дејство како врз сторителот кој не се чувствува отфрлен, така и врз заедницата која е должна да му даде помош и поддршка на сторителот. Во принцип, криминалците за едно општество претставуваат непожелни членови кои што треба да бидат изолирани од останатите членови на тоа општество. Меѓутоа, преку примената на општокорисната работа заедницата станува се повеќе свесна дека не сите сторители на кривични дела треба да бидат изолирани. Некои од нив сакаат и успеваат да ја поправат направената грешка преку исполнување на определени обврски, избегнувајќи ја потребата од нивно затварање. На овој начин, од непожелни членови во општеството тие се претвараат во негови корисни членови. Самиот факт што сторителот на кој што му е изречена оваа санкција покрај тоа што ги врши секојдневните обврски, се грижи за своето семејство а истовремено се лишува од своето слободно време поради извршувањето на санкцијата, во самото општество создава слика на човек кој заслужил да добие втора шанса да води правичен и законит живот. Сопочеста примена на општокорисната работа, самото општество и државата не се

⁸ Г. Лажетик Бужаровска, „Алтернативизатворот“, Скопје, 2003, стр. 129

чувствуваат повеќе загрозено, туку стануваат свесни дека мора многу повеќе да вложуваат во правилно повторно интегрирање на поранешниот затвореник.

Имајќи го во предвид горенаведеното, општокорисната работа има голем број на предности како за општеството така и за сторителот. Така, примената на оваа алтернативна мерка овозможува заедницата активно да се вклучи во казнувањето, трошоците за нејзина примена се помали за разлика од затворската казна и општеството се заштитува од натамошна криминализација која би била резултат од затворањето на сторителите за полесни кривични дела. Исто така, со нејзината примена му се овозможува на сторителот да ги задржи блиските односи со фамилијата, непречно да продолжи со својата работа, не се соочува со сите негативности од затворот и изолацијата, а истовремено поминува низ ефикасна морална ресоцијализација.

3.1 Алтернативната мерка-Општокорисна работа во нашиот казнено-правен систем

Според член 58 б од Кривичниот законик, алтернативната мерка општокорисната работа може да биде изречена само за ограничен број на кривични дела, за кои е пропишано дека може да се изрече парична казна или казна затвор до три години. Кривичното дело треба да биде сторено под особено олеснувачки околности и дасе работи за сторител на кривично дело т.н. првопрестапник, односно сторителот порано да не бил осудуван. Како кумулативен услов за да може да биде изречена оваа алтернативна мерка потребно е да постои согласност од страна на сторителот.

Мерката се изрекува во траење од 40 до 240 часа, во кои што осудениот е обврзан да ги одработи без надоместок во државен орган, јавно претпријатие, јавна установа или хуманитарна организација, и не пократко од пет часа неделно, во период најмногу до 12 месеца. Кога постојат здравствени или оправдани лични и семејни причини судот може да го продолжи извршувањето на мерката најмногу уште за шест месеци.

Општокорисната работа може да се изрече и како заменска казна во случај, кога судот ќе изрече парична казна до 90 дневни глоби или 1.800 евра во денарска противвредност или казна затвор до три месеца. Во ваков случај потребно е да постои барање на осудениот изречените парични казни или казните затвор да бидат заменети со општокорисна работа. При тоа, еден ден затвор, дневна глоба или 20 евра во денарска противвредност се заменуваат со три часа општокорисна работа со тоа што вкупниот збир на часови не може да надмине 240 часа.

При одлучувањето за замена на казната со мерката на општокорисна работа судот ќе ја земе предвид тежината на делото, степенот на кривичната одговорност, поранешната неосудуваност на сторителот и извршеното надоместување на штетата или отстранување на другите штетни последици на делото.

Согласно став 4 од членот 58-б од КЗ, надзор над исполнувањето на обврските на осудениот врши надлежен орган согласно закон. Ако осудениот не ги исполнува или неуредно ги исполнува своите работни обврски, надлежниот орган согласно со закон писмено го опоменува осуденото лице на општокорисна работа. Доколку тој и потаму продолжува со таквото однесување судот по предлог на надлежниот орган согласно закон ќе го замени неизвршениот дел од мерката со парична казна или казна затвор, така што, за секои три часа општокорисна работа се засметува една дневна глоба или еден ден затвор. (ова прашање идентично е регулирано и со одредбите од новиот Закон за пробација).

При одлучувањето за замената со парична казна или казна затвор судот ќе се раководи од тежината на делото, степенот на кривичната одговорност и односот на осудениот кон изречената мерка на општокорисна работа. Ако осудениот не ја извршува општокорисната работа, изречена како замена за паричната казна или казната затвор, судот донесува одлука за извршување на изречената казна. Работната обврска што сторителот ја исполнил се засметува во казната, при што за секои три часа општокорисна работа се засметува еден ден затвор или една дневна глоба или 20 евра во денарска противвредност.

3.3 Процесно правен аспект

Истражувајќи ги предностите на оваа казна, некои држави дошле на идеја за нејзино комбинирано ирекување со друг вид на самостојна казна. Исто така во некои законодавства постои можност за нејзино изрекување како дополнителен услов кон определена главна казна.

Во нашето процесно правно законодавство, за кривичните дела за кои може да се изречат алтернативните мерки: општокорисна работа, условно прекинување на кривичната постапка и куќен затвор, по предлог на јавниот обвинител, ако се исполнети условите од Кривичниот законик, судот може да ги изрече без одржување на главна расправа.⁹

Предлогот за изрекување алтернативни мерки може да го понесе и приватниот тужител. Пред судот да ја изрече пресудата, судијата поединец гиповикува странките и доколку обвинетиот пред судот се противи за донесување пресуда во која ќе се отвори главна расправа и постапката ќе продолжи според одредбите за главна расправа.

Во пресудата во која е изречена општокорисна работа, како примарна кривична санкција, судот ќе определи: за кое дело обвинетиот се огласува за виновен, со назначување на фактите и околностите што претставуваат обележје на кривично дело, како и на оние од кои зависи примената на определена одредба од Кривичниот закон, законски назив на кривичното дело и кои одредби од Кривичниот закон се применети, вкупен број на часовина општокорисна работа, вкупен број на часови што мора да се извршат во текот на една недела, место на извршување на општокорисната работа, последиците во случај на непридржување кон мерката и начинот на замена на општокорисната работа со казна затвор.

Во случај кога осудениот на кој судот му е изрече кол парична казна до 90 дневни глоби или казна затвор во траење до три месеци, поднесе барање за замена со алтернативна мерка општокорисна работа, судот донесува решение за начинот на замена на паричната казна или казната затвор со општокорисна работа.

4. Извршување на општокорисната работа

Од нејзиното воведување во казнено-правниот систем на Република Македонија извршувањето на општокорисната работа, како алтернативна мерка беше регулирано со Законот за извршување на санкциите (Сл. весник бр. 2.2006, 57/10, 170/13, 43/14, 166/14 и 33/15).

Во 2015 година, беше донесен Законот за пробација (Сл. весник бр. 8/2015), кој почна да се применува од 1 ноември 2016 год. Со неговата примена престанаа да се применуваат одредбите за извршување на алтернативните мери регулирани со Законот за извршување на санкциите. Така

⁹Закон за кривична постапка, „Службен весник на РМ“ (бр. 150 од 18.11.2010 година), член 506

штосега извршувањето на општокорисната работа е регулирано со одредбите од чл 17 до 24 од Законот за пробација.

Со овој закон се уредени пробациските работи и постапката за извршување на сите пропишана алтернативни мерки со Кривичниот Законик на Р.Македонија.

Под поимот на пробациски работи (чл. 3 од Законот за пробација), се подразбираат активности кој што ги превземаат пробациските службеници при спроведувањето на надзорот на извршувањето на пропишаните алтернативни мерки.

Извршувањето на пробациските работи го спроведува Управата за извршување на санкциите, преку пробациските службеници. Во рамките на оваа Управа се формира посебен Сектор за пробација како посебна организациона единица на централно ниво. Исто така, на локално ниво се формираат канцеларии за пробација и тоа за секое подрачје на основите судови со проширена надлежност. За извршување на пробациските работи месно надлежна е канцеларијата на Управата (на локално ниво), според местото на живеалиште, односно престојувалиште на лицето спрема кое се извршува пробацијата.

Во рамките на со закон пропишаните надлежности на пробациските службеници (чл. 11 од Законот за пробација) е организирање на надзор над извршувањето на општокорисната работа.

Постапката за извршување на општокорисната работа започнува со доставување на правосилната и извршна одлука со која на осудениот му е изречена алтернативна мерка општокорисна работа од страна на судот кој ја донел одлуката, во рок од 15 дена откако истата станала извршна до месно надлежната пробациска канцеларија (според местото на живеалиште односно престојувалиште на осудениот).

Локалната пробациската канцеларија за добиената судска одлука со која е изречена алтернативна мерка општокорисна работа го известува Центарот за социјални работи, Агенцијата за вработување, Министерството за внатрешни работи и работодавачот кај кој осуденото лице е во работен однос.

4.1. Надлежност на пробациската канцеларија

При спроведувањето на извршувањето на општокорисната работа, локалната пробациска канцеларија ги превзема следните пробациски работи:

- го повикува осуденото лице на разговор;
- врши увид во документацијата, како што е судската одлука со која што е изречена општокорисната работа и во други писмени документи како што се наод и мислење од лекар, други стручни лица или пак извештаи од Центарот за социјални работи. Во рамките на овие свои надлежности пробацискиот службеник може да прибавува и други потребни податоци за осуденото лице од други органи, институции и организации;
- го упатува осуденото лице на извршување на општокорисната работа во соодветната институција каде истата ќе се спроведува;

- составува извештаи за тоа како се спроведува извршувањето на општокорисната работа, кој го доставува до првостепениот суд кој ја донел одлуката со изречена алтернативна мерка општокорисна работа;
- во случај ако дојде до замена на општокорисната работа со казна затвор (ако општокорисната работа е изречена како замена за парична казна или казна затвор согласно чл.58-б ст.3 од КЗ) до казнено -поправната установа каде лицето треба да ја издржува казната затвор доставува извештај за однесувањето на осуденото лице во текот на извршувањето на општокорисната работа;
- води евиденција за извршување на општокорисната работа.

4.2.Правни субјекти во кои се извршува општокорисната работа

Извршувањето на алтернативната мерка општокорисна работа се извршува во:

- државни органи;
- јавни претпријатија и установи;
- единици на локална самоуправа;
- хуманитарни организации;
- други субјекти кои вршат дејност во која можат да се остварат целите заради кои е изречена алтернативната мерка општокорисна работа.

Самиот избор на правниот субјект во кој осудениот ќе ја извршува општокорисната работа го врши пробацискиот службеник од локалната месно надлежна пробациска канцеларија.

Пред да ја донесе својата одлука за местото каде ќе се извршува општокорисната работа овој пробациски службеник претходно прибавува податоци за способностите, стручните квалификации и здравствената состојба на осуденото лице.

По правило општокорисната работа се извршува во правни субјекти кои што се наоѓаат во местото на живеалиштето односно престојувалиштето на осуденото лице.

Самата месна локална пробациска канцеларија со правниот субјект во кој што треба да се извршува општокорисната работа склучува посебен писмен договор за општокорисна работа со кој се утврдуваат меѓусебните односи помеѓу самата пробациска служба, правниот субјект и осуденото лице кое треба да ја извршува општокорисната работа.

Овој договор локалната пробациска канцеларија го склучува со правниот субјект каде ќе се извршува општокорисната работа по претходно добиена согласност од Управата за извршување на кривични санкции, односно Секторот за пробација.

Исто така, овој договор треба да биде потпишан своерачно од осуденото лице со што тој дава согласност за извршување на општокорисната работа, како што е пропишано со чл.7 ст.7 од Законот за пробација. Доколку осуденото лице не даде согласност за извршување на општокорисната работа локалната пробациска канцеларија за тоа веднаш го известува судот кој што ја донел оваа одлука во прв степен.

Законот ја пропишува содржината на овој договор за извршување на општокорисната работа. Во него мора да се содржани податоци за времето во кое ќе се врши општокорисната работа, работните задачи кои осуденото лице ќе ги врши, начинот на извршување како и правата и обврските на правниот субјект во кој ќе се извршува општокорисната работа и осуденото лице.

Примерок од овој договор локалната пробациска канцеларија доставува до судот што ја изрекол мерката, Управата-Секторот за пробација, правниот субјект каде се извршува општокорисната работа и осуденото лице. За извршување на општокорисната работа осуденото лице нема право на надоместок.

При самото непосредно извршување на општокорисната работа на осуденото лице треба да му бидат обезбедени соодветни услови за работа, почитување на работното време, одмор во текот на работа, дневен и неделен одмор, како и заштита при работа во согласност со општите прописи за заштита при работа. За време на извршување на општокорисната работа осуденото лице се осигурува во случај на повреда при работа

Законскиот текст од Законот за пробација (чл.21 ст.1) можеби е во некаква колизија со материјално правните одредби со кои е регулирана оваа алтернативна мерка од чл.58-б ст.2 од КЗ. Ова од причини што мерката општокорисна работа се обавува во правните субјекти за време на државни празници, саботни и неделни денови. Во оваа смисла и одредбите за неделен одмор не се во контекст со оваа законска одредба.

Додека трае извршувањето на општокорисната работа локално надлежната пробациска канцеларија, до судот кој ја донел одлуката во прв степен, поднесува извештај. Законот пропишува задолжително поднесување на еден извештај на половина од извршувањето на општокорисната работа и вториот извештај најдоцна до 15 од денот на извршувањето на општокорисната работа.

4.3.Привремен прекин при извршување на општокорисната работа

Осуденото лице за кое е во тек извршување на алтернативна мерка општокорисна работа до надлежниот судија за извршување на санкции може да поднесе Молба за привремено прекинување на извршувањето на општокорисната работа.

Законските основи поради кои привремено може да биде прекинувањето на општокорисната работа се: акутна болест, ненадејна тешка болест или смрт на член на потесно семејство, бременост или родителство до навршување една година старост на детото и извршување на итни работи предизвикани од елементарни непогоди.

Судијата за извршување на санкции одлучува по оваа Молба за прекин, најдоцна во рок од 8 (осум) дена од нејзиниот прием, а по претходно прибавено мислење од надлежниот јавен обвинител.

Решението за прекин, судијата за извршување на кривични санкции го доставува до осуденото лице до надлежниот јавен обвинител, локално надлежната пробациска канцеларија и правниот субјект каде се извршува општокорисната работа.

Доколку се утврди дека причините поради кои е одобрен прекилот на извршување на општокорисната работа престанале да постојат или осуденото лице тоа го користи спротивно на целите заради кои е определен прекилот, надлежниот судија за извршување на санкциите може да ја отповика својата одлука за прекин. Одлука за ваков прекин, освен по службена должност судот може да донесе и по предлог од страна на надлежниот јавен обвинител. Против одлуките-решенијата на судијата за извршување на санкции, осуденото лице и надлежниот јавен обвинител имаат право на жалба до кривичниот совет. Во случај на прекин на извршувањето на општокорисната работа, времето додека трае прекилот не се засметува во вкупното време определено за извршување на општокорисната работа.

4.4 Неисполнување или неуредно исполнување на обврските на општокорисната работа

Доколку во текот на извршувањето на алтернативната мерка општокорисна работа, осуденото лице не ги исполнува или грубо ги занемарува своите работни обврски, пропишана е законска должност на правниот субјект кај кој се извршува општокорисната работа, за ова во рок од 3 (три) дена да ја извести месно надлежната пробациска канцеларија.

Во ваков случај, пробацискиот службеник го повикува осуденото лице на разговор и го опоменува за тоа. Истовремено за ваквото однесување на осудениот е должен да го извести судот кој во прв степен ја донел одлуката за изрекување на алтернативната мерка општокорисна работа.

Заради прецизирање на поимот, што би можело да се смета како грубо занемарување на работните обврски при извршувањето на алтернативната мерка општокорисна работа, самиот законодавец таксативно ги пропишува овие случаи. Така, како грубо занемарување на работните обврски се смета: непочитување на работната дисциплина и работното време; доаѓање на работа под дејство на алкохол или дрога; оштетување на средствата за работа или предизвикување на други видови на штета и насилничко навредливо или недолично однесување спрема останатите вработени во правниот субјект во кој што се извршува општокорисната работа. Доколку и по добиената писмена опомена од страна на пробацискиот службеник за неисполнување, односно грубо занемарување на работните обврски, осудениот продолжува со таквото однесување, локалниот пробациски службеник ќе му предложи на судот замена на општокорисната работа (неизвршениот дел) со парична казна или казна затвор. Кога се работи за ваква замена на општокорисната работа, секои останати три часа општокорисна работа се засметуваат за 1 (една) дневна глоба парична казна или 1 (еден) ден затвор.

Согласно став 3 на членот 58-б од КЗ, пропишана е можноста за замена на општокорисната работа наместо изречена парична казна до 90 дневни глоби или 1800 евра во денарска противвредност или казна затвор до 3 (три) месеци. Доколку во ваков случај осудениот не ја извршува општокорисната работа изречена како замена за парична казна или казна затвор, локално надлежниот пробациски службеник-канцеларија, ќе му предложи на судот да донесе одлука за извршување на изречената казна.

5. Изрекување на општокорисната работа во практиката

Во правната практика на судовите во Р. Македонија за периодот од 2005 до 2016 година според официјалните податоци на Државиот завод за статистика¹⁰, алтернативната мерка општокорисна работа со одлука на надлежен суд била изречена само во три случаи. Така, во 2007 година со своја одлука изрекол само Основиот суд во Прилеп. Во текот на 2012 година ваква алтернативна мерка била изречена во два случаи и тоа со по една одлука на основните судови во Струмица и Скопје. Според статистичката евиденција не се содржани податоци за видовите на кривични дела за кои е изречена оваа алтернативна мерка.

Најчесто истакната причина поради која во практиката многу ретко се изрекува општокорисната работа е непостоењето на поконкретна законска регулатива за начинот и постапката на нејзиното извршување.

6. Резиме

Целта на овој труд е теоретска обработка на алтернативната мерка општокорисна работа, законската уреденост на истата во нашиот казнено-правен систем и нејзино изрекување во правната практика. Посебен акцент ставивме на прашањето за начинот на извршување на оваа алтернативна мерка од аспект на новиот Закон за пробација.

Општокорисната работа постојано се анализира и проучува, а концептот на нејзиното извршување постојано се доусовршува. Компаративното право покажува дека од сите алтернативи на затворот најголем успех има токму оваа мерка, за што придонесе и Резолуцијата на Советот на Европа 76(10). Некои студии покажале дека успешната примена на оваа мерка пред се зависи од активностите на пробациските службеници, одколку од однесувањето на деликвентите. Затоа е потребно ефикасно вршење на надзорот, флексибилност, снаодливост и толеранција на пробациските службеници, бидејќи тие треба да му помогнат на сторителот успешно да ја изврши општествената работа.

Имајќи ги во предвид посебните карактеристики на општокорисната работа се заклучува дека постои потреба од претпазливост и добра институционална подготвеност при нејзината примена.

Несомнено со новиот Закон за пробација, создадена е една солидна легислативна основа за да би можело во практиката и реално да се извршува алтернативната мерка општокорисна работа.

Меѓутоа, заради имплементација на овие законски одредби потребно е:

- На централно ниво во рамките на Управата за извршување на санкциите да биде формиран Секторот за пробација (кој во меѓувреме е формално формиран),
- Истовремено на локално ниво да бидат формирани пробациски канцеларии за подрачјата на основните судови со проширена надлежност, затоа што тие фактички се оперативниот дел за извршување на општокорисната работа,
- Истовремено треба преку стручна расправа со судиите да бидат детектирани причините поради кои во судската практика скоро и да нема од страна на судовите изречена ваква алтернативна мерка,

¹⁰Годишни Соопштенија за пријавени, обвинети и осудени малолетни и полнолетни малолетни сторители на кривични дела во период 2005-2016

- Од организационен аспект по формирањето на канцелариите за пробација на локално ниво би требало да се стапи во контакт со државни органи, јавни претпријатија, установи и единици на локална самоуправа и хуманитарни организации каде може да се извршува мерката општокорисна работа,

- Според одредбите од КЗ, алтернативната мерка општокорисна работа се изрекува само на првопрестапници (лица кои порано не биле осудувани) и таа се изрекува само за полесен вид на кривични дела (за кои е пропишана парична казна или затвор до 3 години),

- Со законското решение треба да бидат запознати правните субјекти во кои би се извршувала алтернативната мерка општокорисна работа. Ова од причини што постои реално едно неоправдано чувство на „резерва“ кај раководителите на правните субјекти, вработените, па и општо кај граѓаните дека непосредно заедно со нив во извршувањето на работните задачи ќе учествуваат " осудени лица",

- Од аспект на едукација кај сите правосудни институции, да се издигне свеста за нецелесообразност во делот на ресоцијализација на првопрестапниците, но и постигнување на целите на казнувањето како на полето на специјалната, исто така на полето на генералната превенција, со изрекувањето на општокорисната работа.

- Во оваа насока реално би требало заради постигнување на целите на казнувањето, поради тоа што се работи за првопрестапници, по претходна нивна согласност (како што е пропишано со ст. 1 од чл.58-б од КЗ) судовите да размислуваат, за сторителите на кривични дела од областа на сообраќајот, како и полесни форми на кривични дела на загрозување или повреда на телесниот интегритет, да бидат изрекувани вакви алтернативни мерки.Токму од аспект на индивидуализација на казната и ресоцијализација на ваквите сторители на овие кривични дела, би било целесообразно првопрестапниците да негуваат повредени лица во сообраќајни незгоди или од нанесени телесни повреди во јавни здравствени установи.

**THE ALTERNATIVE MEASURE - COMMUNITY WORK IN THE CRIMINAL JUSTICE
SYSTEM OF THE REPUBLIC OF MACEDONIA**

1.04 Professional Article

UDK

Summary

The evolution of criminal law succeeded to lead not only mitigation of the legally organized reaction of the state against the perpetrators of crimes, but also to criminal penalties of a completely new type, which does not consist in the deprivation or restriction of certain rights and freedoms only with a threat that they will be limited or taken away that theory known as para - penal penalties.

Key words: Alternative measures, Community sentence, Criminal law

¹¹ Ministry of Justice of Republic of Macedonia